

Використані літературні джерела

1. Василенко М. Граючись – виграємо / М. Василенко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – № 1. – С. 104–106.
2. Демченко І. І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва: Монографія. – Умань: ПП «Жовтий», 2009. – 241 с.
3. Завгородня Н. М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Н. М. Завгородня; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2006. – 221 с.
4. Лук А. Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978.
5. Момонт Л. Л., Шелестова Л. В. До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 53–59.
6. Савенков А. И. Диагностика детской одаренности как педагогическая проблема // Педагогика. – 2000. – № 10.

УДК 159.928:378.147

Дар'я Туркова,
м. Кривий Ріг

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ З ОЗНАКАМИ ОБДАРОВАНОСТІ

В статтє идєт рєчє о проблємє оргєнизєциї профєссионєльнєй подготєвки творчєски-одєрєннєх будєущими прєктичєски психологов. Раскрывєются харєктеристики одєрєнной личнєсти юнєшєского возрєстє и спєцифика рєботы прєподавєтєлєй с даннєй кєтєгорией студєнтов. Удєляєтся внимєниє профєссионєльнєм и личнєстнєм качєствєм прєподавєтєлєй, которєе мєгут обєспєчить качєствєнную профєссионєльнєю подготєвку будєущих прєктичєски психологов с чертєми одєрєнности. Анализируєтся соврємєнное соснєяниє прєблємы оргєнизєциї учєбно-воспитєтєльнєго процесєа подготєвки будєущих спєциєлистєв с учєтєм их творчєского пєтєнциєлє.

Ключєвыє слєва: *будєущий прєктичєский психолог, профєссионєльнєя подготєвка, творчєски-одєрєнная личнєсть, креєтивнєя гєтовнєсть.*

In the article speech goes about the problem of organization of professional preparation creatively-gifted by future practical psychologists. Descriptions of the gifted personality of youth age and specific of work of teachers open up with this category of students. Pay attention to the professional and personality internalss of teachers which can provide high-quality professional preparation of future practical psychologists with the lines of gift. The modern

state of problem of organization of educational process of preparation of future specialists is analysed taking into account their creative potential.

Key words: *future practical psychologist, professional preparation, creatively-gifted personality, creative readiness.*

Сучасна система професійної освіти вивчає «нового» суб'єкта навчально-виховного процесу. Зміни політичного, економічного, а особливо технічного характеру підготували студента нового покоління, який за своїми індивідуально-психологічними характеристиками знаходиться у конфлікті з сучасною системою фахової підготовки. Технічно-освічена людина, яка вільно володіє навичками пошукової діяльності в Інтернет-мережі стає заручником системи, де не враховано її можливості, ігнорується її творчий потенціал й відбувається занурення у навчальний процес, за канонами минулого століття. З такою проблемою стикається будь-який студент, проте особливо руйнівного характеру зазнає студент творчо-обдарований. Адже творчий потенціал особистості вимагає його реалізації, втілення у реальність, чого студент може бути позбавлений, унаслідок неготовності ВНЗ працювати за таким запитом.

Проблема обдарованості особистості не є новою для психологічної науки. До неї в своїх працях звертаються К. А. Абульханова-Славська, Д. Б. Богоявленська, Дж. Гілфорд, В. М. Дружнин, Я. О. Пономарьов, Дж. Рензулі, В. А. Романець, К. Тейлор, П. Торренс та ін.

Вивченням питання розвитку творчого потенціалу й креативності майбутніх практичних психологів, як необхідної професійно-значущої якості особистості фахівця, займалися Ж. П. Вірна, Р. В. Овчарова, Н. І. Пов'якель, В. В. Рибалка, О. П. Саннікова, Т. С. Яценко та ін. Проте, актуальною і донині залишається проблема фахової підготовки творчо-обдарованих студентів.

Т. М. Коваленко займається вивченням питання креативної готовності майбутніх фахівців [4], оскільки входження України до європейського освітнього та наукового простору супроводжується нині зростанням вимог до рівня креативної готовності майбутніх фахівців як гаранта конкурентоспроможності на ринку праці та покращення економічних досягнень.

Креативна готовність може охоплювати: творчі та інтелектуальні здібності, інтелект, творчу унікальність, комунікативні знання, уміння та навички формування психічних процесів (мислення, уява), емоції, почуття, різні види творчості [4].

На думку Н. Б. Іванцової [3] креативність варто розглядати як особистісно значущу соціальну якість, що допомагає здійснювати «самобудівництво». Креативність не є певною характеристикою пізнавальних процесів, а являє собою одну з найглибших детермінант особистості, що характеризує можливість повноцінної самореалізації в усіх сферах життєдіяльності, а також у процесі професіоналізації.

У процесі підготовки психолог-практик має вміти шукати особистісний і професійний зміст, моделювати, оцінювати і прогнозувати не лише майбутню діяльність, а й шлях свого професійного зростання [5].

Професійне становлення особистості майбутнього практичного психолога потребує створення особливих умов у межах навчального закладу для розвитку пластичності поведінки, пошукового мислення, самостійності й самодисципліни, збагачення та практичну реалізацію творчого потенціалу. Студент-психолог має відчутти «свободу», що не супроводжується викладачем, який фасилітує навчальний процес.

Готовність навчального закладу забезпечити майбутніх практичних психологів необхідними умовами для особистісного та професійного становлення, на нашу думку, пов'язана з повнотою розуміння особистості творчо-обдарованого студента.

Вивчення та систематизація поглядів В. М. Дружиніна, О. В. Зазимко, Н. С. Лейтеса, М. Л. Смульсон, М. А. Холодної дозволили О. Є. Антоновій [1] виділити характеристики проявів обдарованості у період студентства, до яких належать такі:

- енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей;
- підвищений рівень абстрагування й узагальнення;
- формування прямих і зворотних операцій, міркувань і умовиводів;
- критичність;
- посилення розумової діяльності;
- прагнення до самовдосконалення;
- становлення світогляду, моральних, естетичних почуттів;
- уміння передбачати наслідки діяльності, критичність мислення;
- зростання й збагачення обдарованості;
- становлення, формування спеціальних схильностей і здібностей;
- легкість засвоєння нових ідей і знань, комбінування знань оригінальними способами, гнучкість у концепціях, способах дій, соціальних ситуаціях;
- швидкий розвиток навичок спілкування, відкритість, дружелюбність, розвинене почуття гумору;
- жива й безпосередня уява;
- невміння приховувати свої почуття та емоції;
- активність, наполегливість, енергійність, схильність до ризику;
- нетерплячість під час виконання рутинної роботи, надання переваги складним завданням;
- незалежність у судженнях, поведінці.

Враховуючи індивідуальні якості та загальний психологічний портрет творчо-обдарованої особистості студента ми зіштовхуємося з проблемою підготовки викладача до роботи з такою категорією студентів.

Готовність викладача працювати з обдарованими студентами визначається наявністю у нього глибоких теоретичних знань і практичного досвіду [2].

Для роботи з обдарованими студентами викладач повинен:

- бути доброзичливим і чуйним;
- знати особливості психології;
- розуміти потреби й інтереси студентської молоді;

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

- мати освіту й досвід роботи у певній галузі;
- мати високий рівень інтелектуального розвитку та широке коло інтересів та умінь;
- бути готовим до виконання обов'язків, пов'язаних з навчанням обдарованих студентів;
- мати живий і активний характер, «здорове» почуття гумору;
- виявляти гнучкість та бути готовим до перегляду власних поглядів і постійного самовдосконалення;
- мати творчий, можливо, нетрадиційний світогляд, гарне здоров'я та життєстійкість;
- мати спеціальну післядипломну підготовку (не виключена наявність наукового ступеня кандидата або доктора наук) для роботи з обдарованими студентами й бути готовим до подальшого осягнення спеціальних знань [2].

Серед ряду кваліфікаційних характеристик, необхідних для роботи з обдарованими студентами в сучасній системі інтегрованої освіти виділяють: уміння будувати навчання відповідно до результатів діагностичного обстеження студента, модифікувати навчальні програми, стимулювати когнітивні здатності студентів, працювати за спеціальним навчальним планом і консультувати студентів [2].

Поряд з індивідуальними та професійними якостями викладача, який працює з обдарованими студентами, постає проблема ідентифікації студента, як творчо-обдарованої особистості.

Так, дослідження О. Є. Антоною [1] способів діагностування викладачами обдарованої студентської молоді, показало, що виявлення здібностей та обдарувань студентської молоді здійснюється у декількох напрямках, зокрема виділяють: навчальну, позанавчальну, науково-дослідницьку діяльність студентів, їх роботу під час проходження педагогічної практики, а також спеціально організовану інформаційно-аналітичну діяльність педагогів.

Проте, відповідальність за якість навчально-виховного процесу покладається не лише на педагога, а й на суб'єкта виховного впливу – студента.

Тому в процесі професійного становлення перед студентом постає необхідність не лише набути знань, умінь та навичок з фахових дисциплін, а й оволодіти вмінням творчо засвоювати і використовувати інформацію, викристалізувати творчу позицію щодо реалізації своїх здобутків у діяльності. Формування та виявлення творчих здібностей студентів-психологів могли б стати запорукою вдосконалення їх професійної підготовки [3].

Практична поступова реалізація стадій становлення спеціаліста залежить від його особистості та його вміння впевнено орієнтуватися в соціальних та природних явищах, феноменах науки і культури. Майбутній спеціаліст повинен глибоко усвідомлювати роль і місце своєї діяльності та систем у світовому культурному руслі, у його історичних закономірностях та етнографічних формах, у поєднанні глибоких фундаментальних теоретичних знань і ретельної практичної підготовки, що сприятиме розвитку його професійної культури [5].

Критерієм рівня професійної культури, Я. В. Чаплак та М. В. Чаплак [5] визначають ступінь відповідності знань, умінь та навичок спеціаліста сучасним досягненням науки і практики у відповідній галузі. З цією метою варто більш активно залучати студентів до науково-дослідницької діяльності, щоб вони були причетними до подій у науковому світі, орієнтуватися в актуальних проблемах наукової думки сьогодення, були завжди в науковому пошуку [5].

Розглядаючи особливості навчання обдарованих студентів у ВНЗ, О. Є. Антонова [1] зауважує, що:

- традиційно провідним напрямом навчання обдарованих студентів залишається їх залучення викладачами до науково-дослідницької роботи у наукових гуртках та проблемних групах, участі в конкурсах наукових робіт та олімпіадах із спеціальності, а також у студентських наукових конференціях;
- серед стратегій навчання обдарованих студентів частіше використовуються збагачення змісту навчального матеріалу, поглиблене вивчення предмету, диференціація та індивідуалізація навчання;
- організація навчання обдарованих студентів насамперед передбачає підготовку диференційованих завдань різного рівня для студентів за умови традиційного їх поділу на академічні групи. Лише в деяких ВНЗ реалізується навчання обдарованих студентів за індивідуальними програмами та поділ їх на спеціальні групи за рівнем здібностей;
- цілеспрямоване навчання обдарованих студентів у більшості ВНЗ здійснюється за власної ініціативи викладачів і студентів, оскільки адміністрацією не приділяється необхідної уваги цьому напряму роботи.

Як бачимо проблема відсутності системи фахової підготовки творчо-обдарованих майбутніх психологів залишається нерозв'язаною. Основна траєкторія навчально-виховного процесу покладена у площину самостійної науково-дослідної роботи студентів. І такий вид діяльності вимагає підтримки та заохочення.

Незважаючи на прагматизм сучасної студентської молоді, досі діють моральні стимули, як подяка декана факультету (завідувача відділення), завідувачів кафедр (предметних комісій), особисті урочисті зустрічі з кращими студентами, публікація наукових статей за результатами дослідження у збірнику студентських наукових праць, участь у конференціях, семінарах тощо [2].

Серед форм, методів та засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності обдарованих студентів, О. Є. Антонова [1] виділяє: інтерактивні, частково-пошукові, проблемні та дослідницькі методи; роботу в творчих групах; проектний метод; конкурси, ділові ігри, аукціони ідей; конференції з певної проблеми; творчі завдання різного характеру (написання творів, виконання лабораторних і відео-робіт, проведення занять аналітичного характеру); написання рефератів під час вивчення теоретичних курсів; інтерактивне читання лекційного курсу з опорою на базові знання студентів; проведення колоквиумів з теоретичних проблем на основі методу евристичної бесіди; творчі справи;

науковий доказ логічних суджень; оптимальний підбір фактичного матеріалу; самостійне опрацювання матеріалу; практичні роботи.

Отже, як засвідчує сучасний стан готовності ВНЗ до забезпечення навчально-виховного процесу творчо-обдарованих майбутніх практичних психологів, то його рівень відповідає задовільному. Викладачами здійснюється відповідна робота за власної ініціативи та проводиться в індивідуальному порядку зі студентами з ознаками обдарованості. Забезпечення організації навчально-виховного процесу з обдарованою молоддю передбачає професійну та індивідуальну готовність викладачів до роботи з такою категорією студентів. Також важливе значення мають вчасна діагностика (виявлення) творчо-обдарованої молоді та врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей у процесі фахової підготовки, а також створення умов у середовищі навчального закладу для розкриття творчого потенціалу студентів. Також, залишається нерозв'язаним питання створення єдиної системи фахової підготовки майбутніх практичних психологів з ознаками обдарованості, на що ми плануємо зосередити увагу в подальшій науковій діяльності.

Використані літературні джерела

1. Антонова О. Є. Особливості навчання обдарованих студентів у ВНЗ (аналіз досвіду педагогічних університетів України) / О. Є. Антонова // Нові технології навчання: Зб. наук. праць. Шляхи розвитку духовності та професіоналізму в умовах глобалізації. – Київ–Вінниця: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Вінницький соціально-економічний ін-т Університету «Україна», 2008. – Спец. Вип. 55. – Ч. 1. – С. 193–199.

2. Галиця В. В., Самко А. В., Толмосова Н. М. Особливості роботи викладачів вищих навчальних закладів з обдарованими студентами: досвід і перспективи / В. В. Галиця, А. В. Самко, Н. М. Толмосова, П. А. Варванський, О. П. Білий // Запорожский медицинский журнал. – 2011. – Т. 13. – № 2. – С. 64–65.

3. Іванцова Н. Б. Творчі здібності студентів-психологів як вияв професійної спрямованості / Н. Б. Іванцова // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Вип. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_3_30.pdf

4. Коваленко Т. М. Творчість і креативність – риси майбутніх фахівців у вищій економічній освіті / Т. М. Коваленко; Ред. кол. Б. В. Новіков [та ін.] // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка [Текст]: Сборник; М-во освіти і науки України, Нац. техн. Ун-т України «Київський політехнічний інститут». – К.: Політехніка, 2009. – № 3 (27). – Ч. 2. – С. 35–41.

5. Чаплак Я. В., Чаплак М. В. Культурологічний підхід у підготовці майбутніх практичних психологів / Я. В. Чаплак, М. В. Чаплак // Современные научные исследования и инновации. – Октябрь 2011. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.snauka.ru/issues/2011/10/3113>